

Nr 24.

Ankom till riksdagens kansli den 22 mars 1944 kl. 11 fm.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 25 februari 1944 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 199, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) medgiva, att stöd för odling av de i propositionen omförmälda kulturväxterna må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen uppdragna riktlinjer;

2) till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter för budgetåret 1944/45 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 65 000 kronor.

Åtgärder till stödjande av odling av oljeväxter.

För stödjande av odlingen av vissa kulturväxter, nämligen sojabönor, oljelin, lin samt raps och hampa, beviljades av 1939 års lagtima riksdag (prop. nr 243; r. skr. nr 303) för budgetåret 1939/40 ett anslag av 80 000 kronor. Genom beslut av 1940 års lagtima riksdag (IX H. T. p. 94; r. skr. nr 9) anvisades för samma ändamål för budgetåret 1940/41 ytterligare ett anslag av 100 000 kronor. Sistnämnda riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) medgav, att stöd för odlingen av lin, raps, vallmo, sojabönor och oljelin finge ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet uppdragna riktlinjer, samt bemyndigade därjämte Kungl. Maj:t att förordna att vid tillverkning av margarin vegetabiliskt fett av inhemskt ursprung skulle användas i av Kungl. Maj:t bestämd proportion till den vid tillverkning använda mängden utländskt fett även om att vid framställning av linolja viss del av den använda kvantiteten linfrö skulle utgöras av svenskt frö.

Genom beslut av 1941 års riksdag (prop. nr 29; r. skr. nr 66) lämnades ytterligare stöd till odlingen av oljeväxter samt sojabönor under år 1941. Enligt detta beslut avsåg stödet följande oljeväxter, nämligen lin, vallmo, raps, vitsenap, hampa och solros. Genom riksdagens beslut medgavs tillika, att de

förut omförmälda för budgetåren 1939/40 och 1940/41 anvisade anslagen å tillhopa 180 000 kronor finge disponeras av statens livsmedelskommission för bestridande av kostnaderna för stödåtgärdernas upprätthållande samt för upplysningsverksamhet och övervakning av odlingarna. Av dessa medel skulle därjämte ett belopp av högst 18 000 kronor få användas för fortsättning av vissa förädlingsarbeten med oljeväxter m. m.

1941 års riksdag (prop. nr 345; r. skr. nr 526) medgav även att stöd skulle få lämnas ifrågavarande odlingar under år 1942. Beslutet avsåg samma växtsorter som år 1941 samt därjämte vårraps. Tillika skulle av behållningen å förut berörda anslag för stödande av odlingen av vissa kulturväxter ett belopp av högst 10 000 kronor få användas såsom bidrag till oljeväxtodlareföreningar och hushållningssällskap för bestridande av deras kostnader för propaganda och försöksverksamhet samt anordnande av föreläsningar jämte konsulterande verksamhet på området. Ett belopp av 18 000 kronor skulle även få användas för fortsättande av förut berörda förädlingsarbeten med oljeväxter m. m.

Även för år 1943 har stöd lämnats odlingen av oljeväxter. Enligt beslut av 1943 års riksdag (prop. nr 177; r. skr. nr 177) avsåg stödet raps, vallmo, vitsenap, oljelin, sojabönor, hampa och solros. Genom stödet tillförsäkrades odlarna följande av staten garanterade priser, nämligen

för vårraps	kronor 0: 85 (0: 90)	per kilogram
» vallmo	» 1: 20 (1: 25)	» »
» vitsenap	» 0: 70 (0: 75)	» »
» lin	» 0: 95 (1: 00)	» »
» sojabönor	» 1: 45 (1: 50)	» »
» hampa	» 1: 10 (1: 15)	» »
» solros	» 1: 20 (1: 25)	» »

(Beloppen inom parentes avse priset vid leverans efter den 9 september 1943.)

Garantipriset för vinterraps av 1944 års skörd, vilket enligt riksdagens beslut icke finge överstiga 85 öre per kilogram, har sedermera bestämts till 80 öre per kilogram.

1943 års riksdag anvisade även till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödande av odlingen av vissa kulturväxter ett anslag av 65 000 kronor. Av anslaget avsågs ett belopp av högst 25 000 kronor för bestridande av vissa hushållningssällskaps samt oljeväxt- och fröodlareföreningars kostnader för propaganda och försöksverksamhet m. m. på ifrågavarande område samt ett belopp av högst 18 000 kronor till fullföljande av förenämnda förädlingsarbeten med oljeväxter m. m. I övrigt skulle anslaget få disponeras för bestridande av Svenska spannmålsaktiebolagets kostnader i samband med ifrågavarande odling.

Genom beslut den 11 juni 1943 har Kungl. Maj:t bemyndigat livsmedelskommissionen att från den inom kommissionen inrättade clearingkassan för fettvaror täcka förlust å den inhemska odlingen av oljeväxter under år 1943.

I skrivelse den 9 februari 1944 har *statens livsmedelskommission*, med överlämnande av två inom kommissionen upprättade promemorior angående odlingen av oljeväxter under år 1944 samt rörande finansieringen av inköpen av svenskt oljeväxtfrö, hemställt, att dels den i promemorian framlagda planen för stödjande av oljeväxtodlingen under år 1944 godkändes, dels åt statens livsmedelskommission uppdroges att fastställa garantipriser i huvudsaklig överensstämmelse med i promemorian angivet förslag, dels oljeväxtodlingen undantoges från krigskonjunkturbeskattning, dels ock för budgetåret 1944/45 till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter anvisades ett reservationsanslag av 65 000 kronor. Vid livsmedelskommissionens framställning fanns förutom förenämnda två promemorior fogad en promemoria angående kostnaderna för framställning av olja ur inhemskt oljeväxtfrö i jämförelse med kostnaden för importerade oljor m. m.

Vidare har livsmedelskommissionen i skrivelse den 22 februari 1944 hemställt om bemyndigande att, i den mån så finnes önskvärt, föranstalta om inlösen av frö av andra oljeväxter än de i kommissionens skrivelse den 9 februari 1944 omförmälda till ett pris som med hänsyn till oljehalten i fröna motsvarar högst garantipriset för vårrops.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 9 oktober 1943 i samband med äskande av medel till bidrag till Sveriges utsädesförening tillika hemställt om anvisande av ett belopp av 18 000 kronor för fortsättande av förädlingsarbeten med oljeväxter m. m.

Åtgärder för stödjande av odling av bruna bönor.

Vid 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) beslöts att odlingen av bruna bönor skulle stödjas genom s. k. kontraktsodlingar. Statens livsmedelskommission skulle genom Svenska spannmålsaktiebolaget träffa överenskommelse med innehavare av utsäde om odling, därvid odlarna skulle förbinda sig att mot ett pris av 75 öre per kilogram överlåta skörden till staten. Under år 1941 erhöll odlingen av bruna bönor icke stöd i annan form än att införseln reglerades i anslutning till produktionskostnaderna. Bestämmelser om importen av bruna bönor finnas upptagna i kungörelse den 14 mars 1941 (nr 21).

För stödjande under år 1942 och 1943 av odlingen av bruna bönor fastställdes (prop. nr 138/1942 och nr 177/1943; r. skr. nr 158/1942 och nr 177/1943) ett inlösningspris av 90 kronor per deciton.

I skrivelse den 26 november 1943 har *statens livsmedelskommission* hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för stödjande under år 1944 av odlingen av bruna bönor i huvudsaklig överensstämmelse med den under år 1943 gällande inlösningsgarantien.

Departementschefen har — efter redogörelse för livsmedelskommissionens framställningar samt yttranden av statens priskontrollnämnd — anfört och föreslagit följande i ärendet.

»Under den nu pågående krisen ha statsmakterna i flera olika avseenden lämnat odlingen av oljeväxter ett kraftigt stöd. Detta stöd har bidragit till att inom landet uppkommit en omfattande odling av oljeväxter, vilken i icke oväsentlig grad underlättat försörjningen med fettämnen och kraftfodermedel. Även under år 1944 synes det nödvändigt att upprätthålla stödåtgärder av i huvudsak samma natur som de hittills tillämpade. Sålunda synes jämväl i fråga om den odling som kommer till stånd under år 1944 böra garanteras ett visst pris per kilogram vårodlat oljeväxtfrö medan i fråga om vinterrapsfrö bör fastställas ett högsta garantipris. I enlighet med livsmedelskommissionens förslag torde i garantipriset för vinterraps av 1945 års skörd böra inräknas kostnaderna för torkning av fröet m. m. Vad angår garantiprisernas storlek torde såsom livsmedelskommissionen föreslagit vissa nedsättningar i dessa vara befogade i betraktande av den större erfarenhet, som odlarna nu vunnit beträffande oljeväxtodlingens praktiska utförande m. m. Såsom jag framhöll i propositionen till 1943 års riksdag angående åtgärder till stödjande av oljeväxtodlingen synes önskvärt, att priserna så småningom anpassas till de vid andra odlingar gällande priserna så att om möjligt även under normala förhållanden odlingar av ifrågavarande kulturväxter kunna upprätthållas. I fråga om prissänkningen på vitsenap torde denna dock icke böra bli av motsvarande storlek som för övriga oljeväxter med hänsyn till att det senast tillämpade priset på frö av vitsenap i förhållande till produktionskostnaderna är lägre än priset för andra oljeväxter. I anslutning till vad kommissionen föreslagit torde endast ett garantipris böra fastställas för varje växtslag. Det skäl som förra året föranledde fastställandet av två olika garantipris, nämligen den bristande torkningskapaciteten hos mottagarna av fröleveranserna, torde numera icke föreligga, sedan torkningskapaciteten väsentligt utvidgats. Ett pristillägg av förslagsvis 5 öre per kilogram frö synes dock av den av kommissionen åberopade anledningen böra få utgå vid leverans efter visst datum. I fråga om garantiprisernas storlek kan jag ansluta mig till kommissionens förslag. Garantipriserna per kilogram vårsått frö med 18 procent vattenhalt torde alltså böra fastställas till 75 öre för frö av vårraps, 65 öre för frö av vitsenap, 1 krona 10 öre för frö av vallmo, 80 öre för frö av lin, 1 krona 5 öre för frö av hampa, 1 krona 40 öre för sojabönor samt 1 krona 10 öre för frö av solros. Garantipriset för frö av vinterraps synes icke böra överstiga 95 öre per kilogram till 9 procent vattenhalt nedtorkad och till oljefabrikerna levererad vara. Statens livsmedelskommission torde vidare böra bemyndigas att, i den mån så finnes önskvärt, föranstalta om inlösen av frö av andra oljeväxter än de förut nämnda till ett pris som med hänsyn till oljehalten i fröna motsvarar högst garantipriset för vårraps. Även under innevarande år torde statsmakterna böra tillse, att odlingen av oljeväxter icke får sådan omfattning att den inkräktar på odlingen av andra för landets försörjning betydelsefulla produkter. Frågan

huruvida oljeväxtodlingen bör undantagas från krigskonjunkturbeskattning torde i annat sammanhang komma att anmälas av chefen för finansdepartementet.

Organisationen av oljeväxtodlingarna synes i enlighet med kommissionens förslag om möjligt böra handhas av Sveriges oljeväxtodlares centralförening. Till bestridande av föreningens kostnader för torkning och transport av fröet m. m. synes föreningen böra erhålla en ersättning av 7 öre per kilogram nedtorkad, till oljefabrikerna levererad frömängd, vilken ersättning motsvarar Svenska spannmålsaktiebolagets beräknade kostnader för samma ändamål. Denna ersättning är inräknad i det föreslagna garantipriset för vinterraps men icke i garantipriserna för de vårodlade oljeväxterna. Därest föreningen icke skulle kunna fullgöra nyssnämnda uppgifter, synes organisationen av odlingen på sätt hittills skett tillsvidare böra även under år 1944 handhas av Svenska spannmålsaktiebolaget.

Vad angår medelsanvisningen för ifrågavarande ändamål har livsmedelskommissionen hemställt, att för budgetåret 1944/45 måtte anvisas ett anslag av 65 000 kronor till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter. Med hänsyn till att det ännu är ovisst huruvida den av mig förordade organisationen av oljeväxtodlingen skall kunna genomföras redan innevarande år anser jag mig kunna tillstyrka att ett belopp av omkring 35 000 kronor även för nästa budgetår beräknas för bestridande av viss del av kostnaderna för Svenska spannmålsaktiebolagets oljeväxtavdelning. Liksom föregående år torde från ifrågavarande anslag ett belopp av 18 000 kronor få ställas till Sveriges utsädesförenings förfogande för försöksverksamheten med oljeväxter m. m. Därjämte torde ett belopp av omkring 10 000 kronor få anvisas för försöksverksamhet och propaganda genom oljeväxtodlareföreningar. I enlighet med vad sålunda anförts torde förevarande anslag upptagas till samma belopp som för löpande budgetår eller 65 000 kronor. För finansiering av inköpen av oljeväxtfrö från odlarna torde livsmedelskommissionen böra bemyndigas att, i den mån så prövas erforderligt, ställa förskott till förfogande från clearingkassan för fettvaror. I enlighet med vad kommissionen anförts synes spannmålsaktiebolaget för att underlätta finansieringen av inköpen av svenskt oljeväxtfrö böra i mån av behov temporärt övertaga vissa hos oljefabrikerna lagrade partier oljeväxtfrö. Någon förstärkning av clearingkassan torde under sådana förhållanden icke vara behövlig. Såsom kommissionen framhållit torde den förlust, som kan komma att uppstå i anslutning till 1944 års oljeväxtodling, böra, liksom fallet varit under år 1943, täckas med anlåtande av kommissionens clearingkassa för fettvaror.

Beträffande odlingen av bruna bönor biträder jag livsmedelskommissionens förslag, att ett inlösningspris av 90 kronor per deciton fastställs. Såsom kommissionen föreslagit torde dock Kungl. Maj:t böra äga befogenhet att justera nämnda inlösningspris, därest så skulle visa sig erforderligt med hänsyn till ökning eller minskning i produktionskostnaderna.

Bemyndigande torde böra inhämtas av riksdagen att vidtaga åtgärder för

stödjande av odlingen av här ifrågavarande kulturväxter i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag nu förordat. Jag förutsätter, att, därest några större förskjutningar i krisläget skulle inträffa, Kungl. Maj:t må äga befogenhet att vidtaga erforderliga jämkningar i stödåtgärderna.»

Odlingen av oljeväxter inom landet har numera fått en betydande omfattning, en utveckling som i väsentlig grad underlättat försörjningen med fettämnen och kraftfodermedel. Ehuru det med hänsyn till rådande förhållanden torde vara nödvändigt att jämväl under år 1944 upprätthålla stödåtgärder på området av i huvudsak samma natur som de hittills tillämpade, vill utskottet framhålla att det i stort sett gynnsamma utfallet av oljeväxtodlingen bör kunna medgiva de ytterligare nedsättningar i garantipriserna som departementschefen för 1944 tillstyrkt i anslutning till livsmedelskommissionens förslag. Enligt utskottets mening synas också dessa nedsatta priser i och för sig vara väl höga, varför utskottet förväntar en fortsatt reducering av garantipriserna för kommande år. För att odlingen av ifrågavarande kulturväxter om möjligt skall kunna bedrivas även under normala förhållanden, synes det för övrigt utskottet erforderligt att priserna i den mån och så snart detta är möjligt anpassas till de vid andra odlingar gällande priserna.

Utskottet.

Det föreslagna fortsatta stödet åt odlingen av bruna bönor föranleder ingen utskottets erinran.

Vidkommande slutligen medelsanvisningen till stödjande av oljeväxtodlingen har bland annat ett belopp av 10 000 kronor beräknats till försöksverksamhet och propaganda genom oljeväxtodlareföreningar. Enligt vad utskottet kunnat finna synes det knappast längre vara påkallat att bedriva propaganda på området, utan bör det snarare bliva fråga om den upplysningsverksamhet som kan vara behövlig.

Då utskottet biträder Kungl. Maj:ts förevarande framställning i såväl här berörda delar som övrigt, hemställes följaktligen,

att riksdagen må

1) medgiva, att stöd för odling av de i det föregående omnämnda kulturväxterna må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen uppdragna riktlinjer;

2) till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter* för budgetåret 1944/45 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 65 000 kronor.

Stockholm den 21 mars 1944.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Gabrielsson, Alfred Andersson, Jacob Hansson, Näslund, Anderberg och Bondeson* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Tungelsta, Ericsson i Sörsjön, Carlström, Lundbom, Gustafson i Dädesjö, Pettersson i Rosta, Jacobson och Hansson i Vännäsby.*

Reservationer:

Av herr *Tjällgren,*

» » *Bondeson,*

» » *Pettersson i Rosta.*